

Nr 2 2021

Åarjelsaemien gærhkoepplaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

Giesie daelie!

Sametingsvalget

Side 14

**ÄB: Dags för
ursäkt** Sid 13

**Saemien
beapmoeh** Bielle 20

Ny säsong. FOTO: SAMESYSTRAR

Podd med starka samiska kvinnor

Anna-Marja Persson som är född i Bååhne/Hosjöbotten i Tåssåsens sameby i södra Jämtland startade hösten 2020 podden Samesystrar. Samesystrar är en podd som hedrar och lyfter starka samiska kvinnor.

Anna-Marja Persson startade under hösten 2020 en podd där hon lyfter på tabun i Sápmi som rör kvinnor. Hon skriver på sin hemsida att podden Samesystrar är en ärlig, öppen och ibland sårbar samtalspodd mellan henne och veckans samesystemgäst. Namnet Samesystrar symboliserar det samiska systerskapet som flätar kvinnor samman oavsett ålder, bakgrund eller erfarenheter.

NIO AVSNITT UNDER HÖSTEN

Den 2 september hade det första poddavsnittet av Samesystrar premiär och där mötte hon slöjdaren Anna-Stina Svakko och de samtalade bland annat kring att bryta normer. Efter första avsnittet har hon mött ytterligare åtta olika kvinnor där man diskuterar allt ifrån samisk identitet, mångfalden i det samiska samhället till att komma ifrån en dysfunktionell familj där missbruk och våld ingått. Säsong ett avslutades i december med ett löfte om en till säsong.

SÄSONG TVÅ ÄR HÄR

Säsong två inleddes med att Anna-Marja Persson samtalar med Angelica Renhuvud som bor på Irland med sin irländska man och deras två barn. I podden talar de om samisk identitet och barnuppfostran. Efter det har hon mött ytterligare sex kvinnor och nu väntar jag med spänning på vem nästa gäst blir. Avsnitten går att lyssna på direkt på Samesystrars hemsida eller i din app för poddar.

LISBETH HOTTI

Kulturdepartementet har fått rapport inför sanningskommission

Den 31 mars lämnade Sameetingets styrgrupp in sin rapport om förberedelserna inför en sanningskommission till kulturdepartementet.

Sametinget har arbetat med frågan om inrättandet av en sanningskommission för att granska statens övergrepp mot det samiska folket sedan 2014. Sametinget lämnade in en hemställan till kulturdepartementet i juni 2019 och 2020 fick Sametinget ett regeringsuppdrag att förbereda och förankra arbetet inför en sanningskommission i det samiska samhället.

GRANSKA OFÖRRÄTTER

Den inlämnade rapporten redovisar vad som gjorts inom uppdraget och redogör för de synpunkter som framkommit

i samtal och enkäter med det samiska folket. Många av de svar som inkommit uttrycker förväntningar om att kommissionen ska gå till botten med oförrätter och att det i förlängningen ska leda till förändring på olika sätt. Det är av stor vikt att en kommande oberoende sanningskommission får ett brett uppdrag, stort handlingsutrymme och tillräckligt med tid och resurser.

VAD BÖR GRANSKAS?

En sanningskommission bör granska hur den svenska statens agerande splittrat det samiska folket, framförallt genom den så kallade "lapp-ska-vara-lapp"-politiken.

Den kom till uttryck i nomadskolereformen 1913 och renbeteslagstiftningen 1928. Samer

förlorade genom lagstiftningen äganderätten till land och vatten, renskötselrätten begränsades och olika former av renskötsel ställdes mot varandra och samer i andra traditionella näringar ställdes utanför rättighetssystemet.

SYNA MARKFRÅGAN

Markfrågan är ett tema som många samer nämner i enkäterna och samtalen. En sanningskommission bör granska hur det gick till när samiska marker kom under statlig kontroll. Det som bör granskas närmare är bland annat lappskatteländen, avvitrningen samt exploateringen av naturresurser.

KÄLLA: SAMETINGET.SE
BEARBETNING: LISBETH HOTTI

Jienestimmiereakta

Juktie maehedh jienestidh tjoerh registreereme årroth Saemiedigkien veeljemelåhkosne. Saemiedigkieve-eljemisnie tjoerh 18 jaepieh illeme eannan veeljemejaepie nâhkeme.

Juktie maehedh jienestidh tjoerh registreereme årroth Saemiedigkien veeljemelåhkosne. Gosse jijtjemdh registreerh tjoerh bæjhkoehdih datne jijtjemdh åtnah goh saemie jih saemien hiejmegieline åtnah, jallh åtnah jallh åtneme eejtegem, aajja aahkam jallh maadte-

Såmediggi.

FOTO: DENIS CAVIGLIA

raajja maadteraahkam saemiengieline goh hiejmegiele, jallh Leah maana aktede almetjistie mij tjåådtje jallh

tjåådtjeme veeljemelåhkosne

Jis datne jijtjemdh registreereme Saemiedigkien veeljemelåhkoen sįse åvteli gaskejįien ruffien 30.b. åvtelen veeljemejaepien, dellie dov jienestimmiereakta veeljemisnie jaepien 2021.

Jis datne saemie Sveerjeste, Soemeste jallh Russlaanteste, tjoerh almetjeregisterisnie årroejinie Nöörjesne tjåådtjeme doh golme minngemes jaepieh åvtelen datne maahtah jijtjemdh Saemiedigkien veeljemelåhkoen sįse registreeredh.

GAALTIJE: SAMEDIGGI.NO

Stemmerett ved sametingsvalget

For å kunne stemme til sametingsvalget, så må du være registrert i Sametingets valgmanntall. For sametingsvalget gjelder at du må ha fylt 18 år innen utgangen av valgåret.

Når du registrerer deg må du avgi erklæring om at du opp-

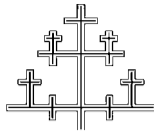
fatter deg selv som same og at du enten har samisk som hjemmespråk eller har hatt foreldrer, besteforelder eller oldeforelder med samisk som hjemmespråk eller at du er barn av en person som står eller har stått i valgmanntallet.

Dersom du har registrert deg i Sametingets valgmann-

tall innen midnatt 30. juni i valgåret, så har du stemmerett ved valget i 2021.

Dersom du er same fra Sverige, Finland eller Russland, så må du ha vært folkeregistrert i Norge de tre siste årene før du kan registrere deg inn i Sametingets valgmanntall.

KILDE: SAMETINGET.NO

Kva meinat du?

Du les nå eit blad med mange erfaringar og mange meiningar samla. Noko er uttrykt direkte i kronikkar og politiske program.

Anna ligg mellom linjene i reportasjar og notisar frå aktivitetar og utbyggingssaker.

Spesielt gledeleg er det å kunna presentere nokre av tekstane som ungdomar skreiv til Luste tjaedh. Kva tenker og presenterar ungdomar av sin kvardag og sitt liv?

Eg vil nytta høvet til å takka dei som står bak prosjektet Luste tjaedh. Dei fortener ein takk for å få fram skrivlegde på det sørsamisk språket, og dei fortener ei takk for å få fram sørsamisk ungdom.

Det er alltid spanande og vik-

tig å høyra kva ungdom tenker og opplever.

SAMISK POLITIKK

I bladet har vi òg ein tekst frå ein ungdom som har ei tydeleg melding til samiske politikarar.

I Sverige har det nett vore val til nytt sameting, og i Noreg er det samtingsval til hausten. Det er godt å ha meiningar om korleis samfunnet skal organiserast, midlar fordelast og oppgaver gjennomførast.

Artikkelen av Tjihkkom er tydeleg på det. Presentasjonen av listene i sørsamisk valkrins har fått tildelt berre ein brøkdell av plassen, så dei blir mindre tydelege.

Men det både mogeleg og ønskeleg at du som lesar utover det vi har plass til her både les

om, kontaktar og pratar med parti og politikarar om kva som skjer og som bør skje.

KYRKAN OCH FÖRSONING

I to tekstar fortel òg svenske kyrkjeleiarar om sin opplevelse og forståelse av forholdet mellom kyrkje, svensk og samisk samfunn.

Valet til Svenska kyrkan vil òg kunna ha innverknad på det, så det er gode grunnar for å delta der, for dei som kan det.

HISTORIE OG NÅTID

Eg opplever at det er god interesse for samisk historie.

Denne historia har vore ganske ukjend for mange og på den måten tilfører noko nytt til forteljinga i dei ulike områda. Historie kan òg gi forklaringar

«Historie kan òg gi forklaringar på utvikling og slik vera nødvendig for å forstå nåtida.»

på utvikling og slik vera nødvendig for å forstå nåtida.

Og i den samiske miljøet, som òg i mange andre miljø og kulturar, vil ein gjerne ha kontakten med det opprinnelege og ekte. Arkeologi og kulturminner i naturen kan visa oss noko av det. Kunst og handverkstradisjonar kan visa oss andre sider av det. Det har vore interessant å prata med Maja Hilma Dunfjeld som har fått eit lite portrett i Guvvie i dette bladet.

Eg håpar du òg kan ha glede av å lesa det.

EINAR SØRLID BONDEVIK
Redaktør

Gærhkoeveeljemen bijre

Datne maahtah gielem vedtedh skiereden 6:n biejjeste, veeljemebeajjan skiereden 19: biejjesne. Gosse gielem vadta datne tsavtsa mejnie gærhkoe edtja byjreskisnie, regionaalesne jñ nasjonellesne barkedh. Mejnie datne tuhtj gærhkoe edtja barkedh? Dov giele vihkeles!

Svienske gærhkoe lea Sveerjen stööreres jaahkoesiebriedahke, gusnie 5,8 milliovnh lihtsegh. Kristeles maadtoe lea iedtjem gaajhkh almetji vyörtegs jñ vyörtegsvoetide, eadtjalgehteme byjrese jñ klijmabarkoe.

Goh lihtsege datne vadtah ektievoete, aavoe, goerehtimmie jñ gaskesem dutnjien jñ jeatjah almetjigujmie, vuesiehtimmien gaavhtan laavkomisnie, provresehiesne, jeatjah gyrhkesjimmesne, gaahpode aarhskuvlesne, maana- jñ noeredarjoemisnie, laavloemisnie jñ konsertisnie.

Datne aaj meatan ihke vaarjelidh mijjen ektievoeten kultuvreaerpie, goh stäapoeh jñ vüekieh, jñ aaj dääarjoeh gærhkoen sosiaale barkoeh, almetjidie älkolen, mah oktegh jñ säarkosne.

GAALTIJE:
SVENSKAKYRKAN.SE/KYRKOVAL

Rösta i kyrkovalet

Kyrkoval

6-19 SEP 2021

I kyrkovalet i september röstar väljarna om vilka som ska vara med och bestämma i Svenska kyrkan under de kommande fyra åren. Ta chansen att påverka, både kyrkan där

du bor, och kyrkan nationellt.

Valet äger rum söndagen den 19 september.

Du kan förtidsrösta från och med den 6 september.

Sveerjen gærhkoe

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Första sidan:

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jñ daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jñ gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Giesie daelie! – Nå er det sommer! Bildet er tatt tidlig i august i Johkegaske ved Namsvatnet i Røyrvik.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK

Nei, takk! Jeg vil ikke bestikkes av Sametinget

Samene i videregående opplæring er mye prega av ytre motivasjon i form av bestikkes fra Sametinget. Dette fortsetter også i høyere utdanning. Og det er ikke greit. Sametinget må heller være en pådriver for at elevene, barn og unge, skjønner sitt forhold til språket, språkets betydning for samfunnet, og kan gjøre et fritt valg etter eiga mening om språk og utdanning. Slik det er nå kjøper Sametinget elever for å lære samisk på videregående.

Det jeg, og alle som møtte opp på den samiske karrierekonferansen i regi av Sametinget fikk med oss, var en gavepose med ting rett i hånda. Ei heller dårlige produkter, men solid materiale og det meste av miljømerker, så vi skal ha god samvittighet for forbruket vårt. Jeg smeller inn også ei setning om prisen, som må være minst 1000 kr for hver gavepose. Dette fikk vi bare fordi vi gadd å møte opp og sitte foran en skjerm i noen timer uten å

gjøre noe, og det igjen bare fordi et av faga våre heter samisk. Dette er hard forskjellsbehandling av elever.

GAVER UTEN KRAV

For å velge samisk på skolen får jeg ikke bare ei julegave i mars. Pappa Sametinget betaler nemlig også ut et språkmotiveringsstipend hvert år for å ha samisk i fagkretsen. Det varierer selvfølgelig etter nivå, men på toppen av rangstigen får jeg i år 10 000

kr rett i hånda for å ha samisk som førstespråk. Spiller ingen rolle hvilken karakter jeg ender opp med, bare jeg fullfører året med faget i fagkretsen. Det burde minst være et krav om å bestå i faget for å få ut en eneste krone, størrelsen på summen burde følge karakteren, men aller helst bør ordninga fjernes. Ingen elever ellers får betalt for å lære på skolen.

HELLER TILLEGGSSPOENG

Læring er som ei investering i framtida. Som ei lita belønning for å lese vanskeligere fag

får man derfor ett eller et halvt tilleggspoeng på konkurransepoengene som en fordel når man søker høyere utdanning. Jeg har ennå ikke skjønnet hvorfor vi ikke bytter ut pengebestikkes med tilleggspoeng i samisk også, sia det er et frivillig fagvalg, som realfagsmatematikk eller biologi eller fremmedspråk som programfag. For meg ville det være en større motivasjon enn en engangssum hvert år. Jeg vil heller ha en fordel videre i skolegangen enn utbetalinger.

LØFTE STATUSEN

Sametinget må bli en pådriver for å likestille samisk med andre fag i skolen. Elevene må lære samisk fordi de har lyst, ikke fordi de får noen tusen kroner

Varför ska Svenska kyrkan låta försona sig

Det är lätt att finna lika många skäl som övergrepp som har begåtts av kyrkan och i kyrkans namn. Vi, jag skriver vi för jag uppfattar mig som en ansvarig del av Svenska kyrkan, vill låta försona oss med det samiska folket för att vi vill ta ansvar för den orätt vi har begått. Det finns många övergrepp och starka skäl till varför Svenska kyrkan ska låta försona sig med det samiska folket. Låt mig särskilt lyfta ytterligare tre skäl.

Svenska kyrkan ska låta försona sig med det samiska folket för att kunna fortsätta att vara kyrka.

Jesu ord i Bergspredikan lyser starkt:

Om du vet att din bror och syster har något emot dig, gå då först och försona dig med dem innan du försöker att nalka dig det heliga.

Jesus säger: «Skynda dig att

komma överens med din motpart medan ni ännu är på väg...» (Jfr Matteusevangeliet 5:23–26)

Vi har som kyrka svikit det samiska folket, deltagit i och ibland påskyndat statens övergrepp mot urfolket samerna. Vår skuld som kyrka i kontinuitet med den tidigare kyrkan är väl bevarad i det samiska folkets minne och berättelser. Vår skuld är dokumenterad i vitboken och

i nomadskoleboken. Där finns vår rasism, vårt förakt, vår nedlåtethet, vår misstänksamhet mot samernas världsbild och andliga traditioner. Kolonisationen av Sápmi och rasismen mot urfolket samerna hade inte kunnat ske utan kyrkans hjälp till staten.

Att vi ska ta ansvar för våra övergrepp är på sätt och vis en självklarhet. Och det finns tunga teologiska skäl. Vi kan som kyrka inte vara i en oppriktig relation till Treenig Gud om vi inte först försonar oss med dem som vi har gjort illa, förtryckt, missaktat, och osynliggjort. Själva vårt uppdrag som kyrka, att vara del av Kristi kropp, Kristi ögon, öron, mun och händer i världen,

kan vi inte fullgöra om vi inte tar del i det samiska folkets opprättelse och låter försona oss med det samiska folket.

Ärkebiskopen skriver i förordet till vitböckerna: «När vi har svikit det samiska folket, har vi också svikit oss själva och Gud.»

Ja, vi har svikit själva kyrkans uppdrag i världen.

2 Svenska kyrkan ska låta försona sig med det samiska folket av respekt för urfolkrätten.

Svenska kyrkan tog ett viktigt steg 2015 då kyrkomötet ställde sig bakom ILO konventionen 169 och då Samiska rådets ordförande och ärkebiskopen året

og en gavepose i hånda. Hvor lav prestisje har et fag når man betaler elevene for å velge det? Dette sier også noe om at vi må løfte statusen til samisk i hele samfunnet og skolen.

FORSTERKER FORDOMMER

Slik det er nå forsterker vi vanlige fordommer om at samene får betalt nesten bare for å eksistere. Samtidig er det ikke noen god tjeneste for språkets status. At samene får mye penger for å lese samisk på skolen, er noe alle andre på skolen veit og ikke liker. Jeg meiner at penger er ikke hele løsningen for å redde og verdsette et språk.

Vi må alle bidra til å styrke forståelsen for språk som identitetsmarkør.

”Elevene må lære samisk fordi de har lyst, ikke fordi de får noen tusen kroner og en gavepose i hånda. Hvor lav prestisje har et fag når man betaler elevene for å velge det?”

Samene må sjøl presse på for å gi alle elevene muligheta til å kunne velge samisk som et helt vanlig fag på skolen, skjønne verdien og bli kjent med språket. I håp om at samene sjøl tar grep og ikke tier lenger om denne dårlige sida ved systemet: Likestill samisk og samene på skolen! Ingen flere bestiktelser i form av penger og ting! Normalisering og likestilling!

**ARE MARKKU TJIHKKOM
MISFORNØYD SAMISK ELEV
I VIDEREGÅENDE OPPLÆRING
HAMARØY**

Innlegget er tidligere publisert i blant annet Avisa Nordland.

Nasjonell samisk helsestudie görs i Sverige

Under året ska en nasjonell helsestudie genomförs för att kartlägga samers hälsa, både generellt och inom området psykisk hälsa och förebyggande av självmord.

Sametinget fick under 2020 i uppdrag av regeringen, via Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen, att komma med in med ett underlag för en nasjonell strategi gällande psykisk hälsa och suicidprevention.

Sametinget gav Umeå universitet i uppdrag att genomföra studien. Forskaren och psykologen Jon Petter Stoor är projektansvarig för studien Samisk hälsa på lika villkor.

ÖKA LUNSKAPEN OM SAMERS HÄLSA

Syftet med studien är att få kunskap om samernas hälsa och livsvillkor i Sverige för att kunna uppfylla det samiska urfolkets rätt till bästa möjliga fysiska och psykiska hälsa.

I februari 2021 skickade projektet ut en hälsoenkät till alla som finns med i Sametingets röstlängd, samt i den så kallade renlängden.

Där fanns frågor som berör den nasjonella strategin samt frågor om samers allmänna hälsa.

Projektansvariga Jon Petter Stoor säger att liknande studier har gjorts på mindre grupper samer, men inte i den omfattningen så man kan göra sig en bild av samers hälsa generellt.

SVAR KAN JÄMFÖRAS NASJONELLT

Enkäten hade drygt 80 frågor, fördelade på cirka 20 frågeområden. Ungefär tre fjärdedelar av frågorna kommer att kunna jämföras mot en liknande svensk nasjonell undersökning som Folkhälsomyndigheten gör vart fjärde år. Resten av frågorna är unika för den samiska undersökningen och innefattar även hur man upplevt hälso- och sjukvård och våldutsatthet.

STUDIEN SAMMANSTÄLLS I ÅR

Studien kommer till sammanställas under 2021 och en populärvetenskaplig rapport kommer sedan att tillgängliggöras på Sametingets, Umeå universitets och Folkhälsomyndighetens hemsidor.

**KÄLLOR: SAMETINGET.SE
WWW.UMU.SE/FORSKNING/PROJEKT/
SAMISK-HALSA/
BEARBETNING: LISBETH HOTTI**

med det samiska folket?

efter skrev på DN debatt om att staten borde ratificera ILO konvention 169 och göra upp med sitt koloniala arv.

Svenska kyrkan måste stå upp för urfolksrätten som en viktig del av folkrätten.

3 Svenska kyrkan ska låta försona sig med det samiska folket för att världen behöver urfolkens andliga visdom.

I dag behöver vi alla den spiritualitet som urfolken förvaltar och som många har föraktat genom historien. Vi behöver de ömsesidiga banden mellan människan och marken, hela Skapelsens interdependens, där människan

inte är enväldshärskare och kung utan en sårbar och ömsint lagspelare med hela den ekologiska väven. Människans relation till den övriga Skapelsen hastar i sin omvandling.

Svenska kyrkan har i kyrkomötet 2019, efter en motion av undertecknad och biskop Eva Nordung Byström, beslutat att studera naturens rättigheter och den deklaration som antogs av Sametinget 2018.

Det är ett steg i rätt riktning och det behöver följas av ett allt intensivare lärande av urfolken i världen. Urfolken vet något som världen saknar i dag. Urfolken känner den relation som är möjlig om människan inte ska för-

trycka den övriga Skapelsen och i förlängningen hota sin egen existens på jorden.

FOTO: IKON

**ANNA KARIN HAMMAR
PRÄST OCH TEOL.DR.
KYRKOSTYRELSENS
REPRESENTANT I SAMISKA
RÅDET I SVENSKA KYRKAN**

Detta är en förkortad version av en längre artikel som har publicerats i Svensk Kyrkotidning.

Fakta

Samisk hälsa på lika villkor genomförs av Institutionen för Epidemiologi och Global hälsa vid Umeå universitet på uppdrag av Sametinget. Undersökningen berör områden som allmän och fysisk hälsa, trygghet, rasism, psykisk hälsa, levnadsvanor och socioekonomi.

Det samiska konfirmationslägret

Cirka 60 ungdomar är anmälda till årets konfirmationsläger, som ett vanligt år skulle ha varit på Edelviks folkhögskola utanför Burträsk i Västerbotten i juni. Under 2020 fick huvudarrangören Luleå stift och samordnaren Edelviks folkhögskola planera om och genomföra ett läger i ett mindre format och det har de fått göra även i år.

I år är konfirmationslägret uppdelat i åtta grupper med max åtta konfirmander i varje grupp. Konfirmanderna är uppdelade efter bostadsort och syftet med uppdelningen är främst att även i år minska resandet.

Varje grupp har två ledare. Några av grupperna har kunnat mötas fysiskt vid första träffen medan andra grupper bara har mötts digitalt. Konfirmationsgudstjänsterna kommer att ske på olika platser i Sápmi i juni och augusti.

ROLIGT ATT FÅ VARA MED
AnnaSara Stenvall är ledare

Inför årets konfirmationsläger har Edelviks folkhögskola fått tänka nytt vid planeringen av lägret.

FOTO: FIA KADDIK/IKON

på årets läger, och ledamot i Samiska rådet i Svenska kyrkan, och hon säger att det är roligt att få vara med och genomföra årets läger och konfirmation.

UTMANING ATT SES DIGITALT

AnnaSara säger att en av fördelarna med att vara ledare i en mindre grupp är att man lär känna alla konfirmander väldigt

väl under konfirmationstiden.

En av utmaningarna, som AnnaSara ser med årets läger, är att genomföra de flesta träffarna digitalt.

– Kontakten med konfirmanderna blir inte den samma när man har träffarna över nätet säger AnnaSara. Hon är därför glad och tacksam över att de i Funäsdalen kunde möta sina

konfirmander fysiskt första gången. Med i planeringen finns också att ha en gemensam digitalträff med konfirmandgruppen i Östersund, så att de två grupperna får träffa varandra.

– Vi har verkligen fina ungdomar i vår konfirmandgrupp och jag hoppas att restriktionerna ändras så att fler anhöriga får komma på konfirmationsgudstjänsten när det är dags, avslutar hon.

Trots pandemin säger Edelviks folkhögskola att de strävar efter god kvalitet under konfirmationstiden och att de litar på att ledarna kommer att göra ett gott arbete för att varje ungdom ska känna sig sedd och lyssnad på så att de kan växa i sin samiska identitet och tro.

ANMÄLAN TILL 2022 ÅRS LÄGER

Anmälan till 2022 års läger kommer att vara mellan den 15 augusti och den 15 september och anmälan sker på Luleå stifts hemsida

LISBETH HOTTI
TEMATISK HANDLÄGGARE
SAMISKT KYRKOLIV

Nasjonal konfirmantleir - lokal og digital

Samisk konfirmantleir er et allsamisk nasjonalt tiltak som arrangeres i samarbeid mellom Samisk kirkeråd og de tre nordligste bispedømmene. Opprinnelig plan var at vi skulle samles til 3 dager på Snåsa, men dette var ikke mulig å gjennomføre. I stedet ble det en dag der vi samlet samiske konfirmanter i grupper i nærheten av deres bosteder, og de fikk møte hverandre via videokonferanse.

I stedet for å samle 30 ungdommer fra mange ulike steder, ble det fem lokale/regionale grupper: to i nordsamisk område, to i sørsamisk område og en i lule-

Gudstjenesten over nett hadde innslag fra alle steder konfirmandene var samlet. Her fra Tromsø, sett på Majavatn.

FOTO: SAMISK KIRKERÅD

samisk område. Ungdommene fikk møte de andre gruppene via videosamtale.

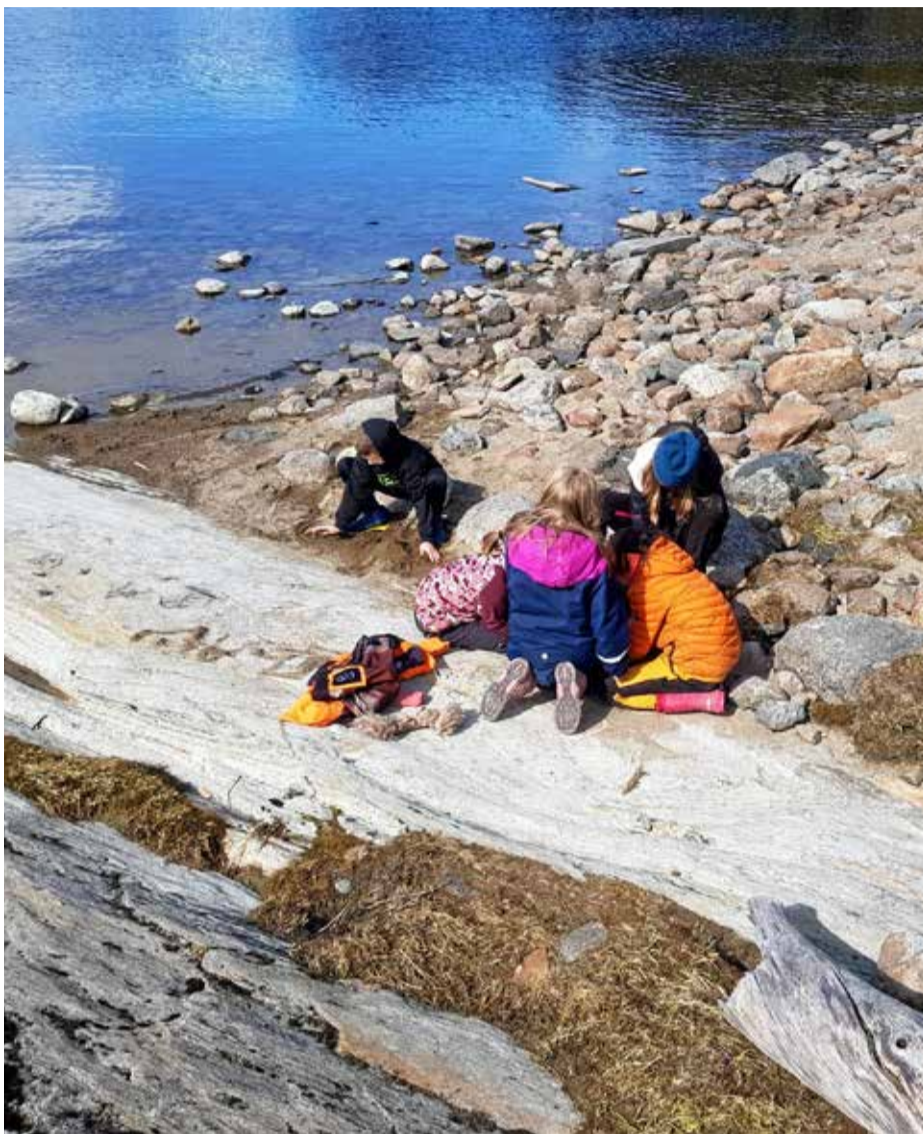
Det ble også holdt gudstjeneste via Teams, der konfirmandene på hvert sted bidro med

tekstlesing og forbønnsledd. Ungdommene var samlet i henholdsvis Karasjok/Karášjohka, Tromsø/Romsa, Hamarøy/Hábmer, Majavatn/Maajehjaevrie og Røros/Plaassja, og det ble lagt vekt på å bruke samiske språk i alle aktivitetene.

Ettersom det ikke var mulig å gjennomføre leiren slik den var planlagt, er vi veldig fornøyd med at vi fant et godt alternativ.

På evalueringen kom det fram at konfirmandene gjerne vil møte de hverandre på ungdomstiltak som Samisk Kirkeråd arrangerer ved en senere anledning.

KILDE: KIRKEN.NO/SAMISK
BEARBEIDING: EINAR SØRLID
BONDEVIK

Gijren saernie Áarjel-saemiej skuvleste, Snåsesne

Korona-pandemie Saepmiem dijpmeme. Áarjel-saemiej skuvlesne, Snåsesne, mahte seammalaakan barkebe, goh öövtebe jaepieh. Mijjeh læhkoeladtjh orreme guktie buektiehtimh guessie-learoh-kigujmie tjåanghenidh.

Minngemes guessie-biejijej aamtesh daan skuvlejaepien: "Gijren bijre".

Hele Saepmie er preget av pandemien. Men ved Áarjel-saemiej skuvle i Snåsa har vi hatt skole nesten som vanlig. Vi var heldige å få til flere samlinger, med besøkslever. Tema for de siste besøksdagene dette skoleåret var «Naturen om våren».

TEKSTE: HANS LINBERG
 ÅARJEL-SAEMIEJ SKUVLEN ÁVTEHKE
 GUVVIEH: MAANAH ÅARJEL-SAEMIEJ SKUVLESNE

Konfirmasjon 2021/2022 Saemien Áålmege

Saemien Áålmege (samisk menighet i sørsamisk område) inviterer ungdom til konfirmant-undervisning i undervisningsåret 2021/2022.

Undervisningen vil legge vekt på samisk identitet, språk, kultur og samisk kristendomsforståelse.

Man kan gjerne være konfirmant både i hjemmemenigheten og i Saemien Áålmege. Konfirmasjons-undervisning foregår med 3 samlinger og nettundervisning. Saemien Áålmege ønsker deg hjertelig velkommen!

Ta kontakt for mer informasjon og påmelding:
 Monica Kappfjell, daglig leder Saemien Áålmege,
 tlf. 99 34 94 77 eller e-post: mk924@kirken.no.

Konfirmanter i Saemien Áålmege i 2019, Oppdal.

Fra skosøm i barndoms-hjemmet til disputas

Hun har røttene dypt plantet i den sørsamiske tradisjon, og gjennom sitt virke har hun blitt en viktig formidler av duedtie (samisk kunst/sløyd/husflid), dens historie, bruk og betydning. Maja Hilma Dunfjeld ble den første som avla doktorgrad i sørsamisk ornamentikk. Selv om hun har nådd pensjonistenes rekker, er interessen og engasjementet like stort for dette ordløse språket. Men det talte språket er også viktig.

– Det er et tap om man går bort fra språk-kravet ved samiske institusjoner. Man må gå inn i slikt arbeid med hud og hår. Det er krevende, sier hun.

Maja ble født 20. mars i 1947 på Kringstad ved Limingen. Foreldrene hadde bosted på Majavatn, men høsten 1946 døde tjidtjaahka (farmor) og mor Anna reiste da hjem til Kringstad ved Røyrvik. Tjidtjaajja (farfar) døde noen få måneder senere, og mor ble der over vinteren hos familie og mye slekt.

– Det var kun hesteskys, og man måtte over Steinfjellet for å komme seg til riksveien og videre til Majavatn. Vi er for øvrig flere aajkohkh (søskenbarn) som ble født den vinteren og døpt under Storprika første helga i juli i 1947 i Røyrvik kirke, forteller Maja. Siden gikk turen til Majavatn der familien leide bolig i 2. etasje i et hus på Stortjønnlia.

Dunfjellet ligger like nord-vest for Majavatn og farfar hadde kal-

vings- og merkingsområde der. Aehtjie (far) Lars bytta senere distrikt fra farfars områder til morfars områder, nabo-distriktet lengre sør i Vestre Namdal.

– Vi hadde «norsk» vinter på Høylandet i bygda og på skolen, og «samisk» sommer på Namskog og med reinflokken fra Nesson til Frøyningsfjellet, forteller Maja. Senere slutta familien med reindrift. Skolegang og videre utdanning for barna ble prioritert, og for å ha økonomi til det tok far seg arbeid ved taubana til Skorovass gruver. Både Maja og hennes tre søsken fikk høyere utdanning, i hver sin retning.

TRADISJONER HJEMMEFRA

Høyere utdanning førte verken Maja eller søsknene bort fra samisk tradisjon eller samfunn, tvert imot. Innenfor sine fag og retninger har de alle arbeidet med samisk tradisjon, kunnskap og samfunnsniv.

Aehtjie Lars var en dyktig

duedtie-utøver og da han var femti år fikk han bygd opp et verksted på Harran. Tjidtjie Anna sydde sko og selv vokste Maja nærmest opp i en hårkasse.

– Jeg var 3 år gammel og satt i hårkassen når mor lagde sko. Da hun gikk ut for å hente kaffe, tok jeg et skoemne og klypte slik jeg hadde sett hun gjorde. Da hun kom tilbake, så hun hva jeg hadde gjort fikk jeg ros. Hun sa at jeg var flink, forteller Maja. Fra hun var 4 år fikk hun legge bjørkespon på tvers av belingene, og senere lærte hun å barke skinn. Hun fikk med seg grunnopplæringen hjemmefra, og senere har det blitt enda mer.

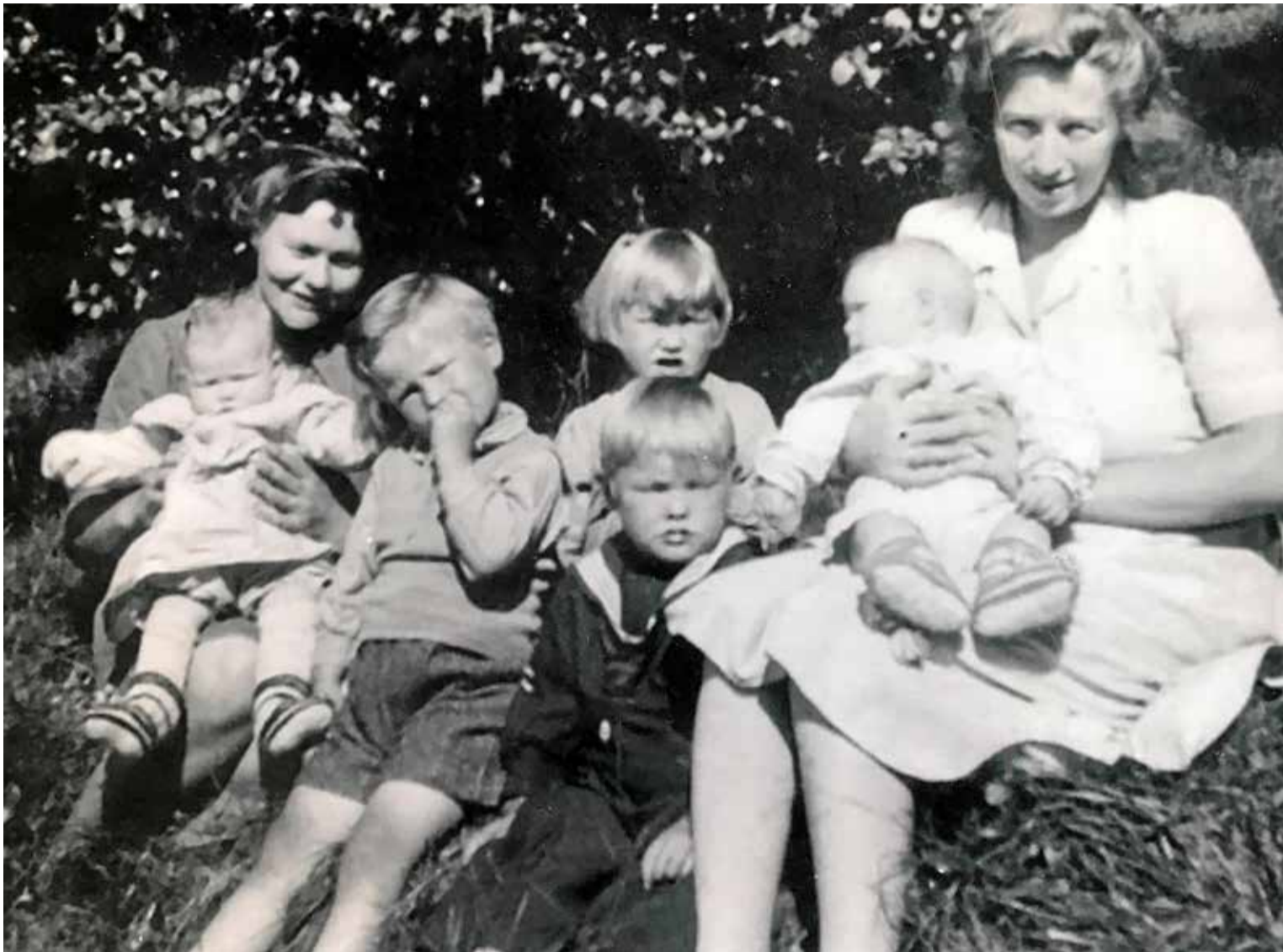
Maja gikk på den interkommunale realskolen i Overhalla og var så et år hjemme. Hun ble da mer bevisst på hva hun ønsket videre i estetiske studier og yrke. Hun gikk husflidsskole i Namsos med husflids-fag, søm og vev. Videre gikk hun Statens lærerhøgskole i forming i Oslo.

– Det var en god utdanning, og jeg trivdes godt der, sier Maja. Skoleledelsen må også ha trivdes godt med henne, for hun ble stipendiat ved skolen og ble en del av forsøksverkstedet i vev. Av vev-produksjon har hun blant annet levert kirketekstiler til Gol kirke og senere billedvev til helsesenter i Karasjok. Så ble det arbeid som lærer i formings-fag på ungdomsskolen på Snåsa og som timelærer i duedtie på Åarjel-saemiej skuvle.

SØRSAMISK I RADIOEN

Organisasjonsarbeid har også blitt prioritert gjennom årene. I perioder har hun hatt over 10 forskjellige verv å ivareta. Og i tillegg til duedtie er og var språket er hjertesak for Maja.

– Jeg var aktivt medlem i Nord-Trøndelag Saemien Saervie, først som kasserer og senere som leder. Et eksempel som opptok meg var å få de lokale sørsamiske sendingene over

Fra Storprika juli 1947 da Maja ble døpt. Fra venstre: Tjiddtjie Anna Dunfjeld, vielle/bror Leif, aajkohkh Aina og Kjell Toven, dåpsbarn aajkohke Algot Jáma og iijmie/tante Gunhild Jáma. FOTO: PRIVAT

lokalradioen fra Steinkjer til å bli riksdekkende. Muligheten kom da NRK P2 skulle etableres i Trondheim, NRK Trøndelag. De første sørsamiske sendingene over riksnettet ble sendt fra Trondheim. Dette var tida før Sameradioen ble etablert og sendingene stasjonert i Karasjok med lokalkontor på Snåsa, forteller Maja. Arenaer der samisk har prioritet er viktig.

MUNTLLIG OG SKRIFTLIG SPRÅK

Maja nevner begrepet 'kunnskap i handling' for foreldre som har barn som lærer i samisk. Det skaper arenaer hjemme der språket kan brukes. Selv har hun to barn, døtre, der en er lærer med sørsamisk språk og en er arkeolog på Saemien Sijte. Alle de seks barnebarna har fått samisk fra førsteklasse på skolen. Selv om hun vokste opp med samisk språk, lærte hun ikke å lese og skrive samisk på skolen. Da hun var lærer på Snåsa, tok lederen i

skolestyret, sokneprest Rogstad, initiativ til at Maja og Lill Westerfjell kunne gå på kurs i Jokkmokk for å bøte på det. Så kunne man skrive og lese det man allerede hadde som muntlig språk.

REVITALISERING AV GÅPTOE

Med industrialiseringen i Norden kom også symaskina. Herreskreddere og sydamer etablerte seg i bygdene og større kjøpesentre. De brukte sine egne modeller som de dekorerte med samiske symbolfarger, dress-ermer og flere motedetaljer ble innført, og de gamle modellene forsvant ut av bruk. Gamle modeller var også klipt opp og sydd om. Det var mangel på klede i etterkrigstida.

– Da jeg var 18 år spurte jeg mor hvordan var den gamle modellen for gåptoe var, forteller Maja.

Hun har senere gjort grundige undersøkelser på det området. Som lærerstudent fikk hun tilgang til arkivet på folkemuseet

for å studere tinntrådarbeid. «Du blir henta til lunsj», var beskjeden. Men etter å ha sett på tinntrådarbeider fant hun også gamle gåptoe. Og dermed fikk hun mer kunnskap til den gamle modellen og har arbeidet mye i revitaliseringsarbeidet som startet på 1970-tallet.

Det har blitt mange foredrag kurs i søm av gåptoe over det meste av både Saepmie og Norge opp gjennom årene. Men også tinntrådarbeid og knappestøping til belter har blitt en del av hennes studier og arbeid.

SØRSAMISK ORNAMENTIKK

Det som likevel har blitt det aller mest tydelige arbeidet er studier og formidling rundt sørsamisk ornamentikk. Og Maja ble en veirydder i studieverdenen. Hun forteller:

– Etter hvert fikk jeg behov til å formalisere mine egne erfaringskunnskaper og tradisjonskunnskaper tradert og

lært hjemme av mor og far. Jeg søkte hovedfag-studium i duodji/duedtie (nå «Mastergrad i duodji»), men et slikt studium eksisterte ikke på høgscolenivå da i 1985. Jeg sendte derfor en søknad og begrunnet behovet for opprettelse av et studium i duodji for studenter med samisk kulturkompetanse med relevant utdanning.

NYE MULIGHETER

Søknaden gav resultat. Studiet ble opprettet, og høsten 1986 ble Maja hovedfagsstudent.

Etter studiestart ble studiet formalisert, og Statens høgscole i forming i Oslo inngikk i faglig samarbeid med Nordisk Samisk Institutt i Kautokeino.

– Jeg ble den første som tok hovedfag i duodji og ble lektor. Utstilling og eksamen ble gjennomført på Sami allaskuvla/Samisk Høgscole i Kautokeino i 1989 med hovedfag-oppgaven Symbolinnhold i sørsamisk

ornamentikk. Høyskolen i Oslo hadde sikret seg et godt team på tre sensorer til å vurdere arbeidet, sier Maja. Uten at hun forstod helt hva som skjedde, åpnet det seg nå flere muligheter for engasjement. Hun begynte i 20 prosent lektorstilling i duodji på Sami Allaskuvla, og videre i en stilling som daglig leder på det nystiftede Duodjinstituhtta i Kautokeino.

Hun fikk også stilling som stipendiat på Institutt for språk, litteratur og kunsthistorie på Universitetet i Tromsø.

DOKTORDISPUTAS

Maja begynte som stipendiat på universitetet i Tromsø, og disputerte for dr.art. graden i duodji og kunsthistorie med avhandlingen Tjaalehtjimmie.

Det ble noen spennende år med studenter da det kom tilbud om stilling som i.amunensis ved Sami Allaskuvla kom, og hun flyttet til Kautokeino for å etablere hovedfag i duodji og veilede duodji-hovedfagstudenter.

– Jeg glemte aldri hvor jeg kom fra og søkte 3 år på rad om å administrere et studium desentralisert til Snåsa, 50 prosent duodji og 50 prosent sørsamisk språk. Studieplanen hadde jeg skrevet, og den var blitt godkjent av høskolestyret. Jeg lengtet sørover og jeg fikk jobb som daglig leder på Sijti Jarnge i Hattfjelldal, forteller Maja.

Samtidig fikk hun positivt svar på søknaden om studiet, og hun søkte permisjon fra jobben i Hattfjelldal og reiste til Snåsa. Året etter, høsten 2010, ble det arbeid på Sijti Jarnge i Hattfjelldal. Der startet hun opp bokprosjektet Aerpiemaahoe. Åarjelsaemien duedtien baakoe, ordbok i sørsamisk duedtie.

HVA ER KUNST?

Boka Aerpiemaahoe ble utgitt 2018 med Maja Hilma Dunfjeld og Unni Steinfjell, Åsta Vangberg og æemie Nils Arvid Westfjell som samarbeidspartnere. Gjennom tekst og illustrasjoner gir den forklaringer til både handlinger, materialbruk og teknikker innen duedtie.

Det viktige er likevel ikke å kopiere det som er gjort, men å lære hva og hvorfor man har gjort det. For hva er det man skal kalle samisk kunst og hvordan skal man forstå ornamentikk? Maja forklarer:

FOTO: PRIVAT

”Men når man skal lære seg et handverk må man ta det i akt. Man kan ikke lære seg teknikken for å tjene noen kroner. Det er en arv som må inn i sjela når man skal drive med duedtie.”

Maja Hilma Dunfjeld

– Ja, her er det blitt endringer i forståelse. Unge mennesker tror at når kreativiteten overskrider de kulturelle normer og verdier, da er det blitt kunst. Da er vi på villspor for det motsatte beskriver kunst. Kunst vekker ulike emosjoner til skjønnhetspreg til det ypperste og behager oss. Kunst bør kunne oppleves, og emosjoner gir referanser til sosiokulturelle elementer innen natur, materiell og immateriell samisk kultur.

ORNAMENTIKKENS FUNKSJON

Ornamentikk kommer av det latinske ordet «smykke».

Det tilsvarende ordet på sørsamisk er tjaalehtjimmie har samme ord-stamme som tjaeledh, å skrive, og har ifølge Maja en dobbel funksjon.

– Ornament er dekor, pynt, og samtidig er ornamentering formidling, kommunikasjon. Tegn, symboler og ornament benyttes til formidling og kommunikasjon i mange fagområder. I de ulike samfunn og kulturer gir kontekstene ornamentikken forskjellig innhold og budskap. I det sørsamiske samfunnet vil derfor innhold og formidling av hvert tegn, symbol og ornament samt sammensatte mønstre og flettverk innen ornamentikk, være knyttet til sørsamisk kultur, det vil si normer, verdier og virkelighetsforståelse, forklarer hun.

FORTSATT PROSJEKTER

Hun har hatt gode år og fått god støtte gjennom stipend og folk som har ønsket hennes beste. Men det er fortsatt prosjekter å arbeide med.

Noe som opptar mye tid nå knytter seg til 1000 års-mærkingen av slaget på Stiklestad. Hun deltar i en referansegruppe i samarbeid med Várdoáiki kultursenter i Skånland for å belyse historien om og klesdrakten til Tore Hund. Ellers ser hun lyst på fremtiden for duedtie.

– Kunnskapen vil overleve. Det har for eksempel blitt enklere å berede skinn og kjøpe tinn. Men når man skal lære seg et handverk må man ta det i akt. Man kan ikke lære seg teknikken for å tjene noen kroner. Det er en arv som må inn i sjela når man skal drive med duedtie, avslutter Maja Hilma Dunfjeld.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Tekste *Luste tjaeledh*-este

Miesieh mïerhkesjidh

Manne nejpiem dahpeste vaaltam jïh aalkam mïerhkesjidh. Miesie lea billemine juktie aaltoem giedtesne gaerviehftamme.

Manne rieyries mïerhkesjidh jïh miesiem ealoen vuestie luajhtam.

Minngemes miesiem mij daan jaepien mïerhkesjim. Mænngan mijjïeh gaajhkh bovtside giedteste luejhtiejimh jïh baajebe bæetije jaapan vöoste hajkedh. Giedftiem rïhpestibie jïh gieteråantjoe dorje maam edtja darjodh jïh olkese hajka jïh abpe jaanehke minngelde båata. Minngfjemes maam maehtieh vuejedh lea gosse abpe jaanehke ektesne hajka vaerien bijjelen mij gæjka.

JÄVVA RENSBERG

Översatt text från boken

Luste tjaeledh

Kalv-märkning

Jag tar ut kniven ur dahpen och börjar märka. Kalven är rädd eftersom vajan har kommit bort.

När jag har märkt klart släpper jag i väg henne mot resten av hopen.

Det blev sista kalven som märktes det här året. Efteråt släpper vi alla renar från gårdet och låter dom springa mot det kommande året.

Vi öppnar upp och ledarrenen gör det han ska och rusar ut med hela hopen efter sig.

Det sista man ser är när renflocken springer tillsammans över det skinande fjället.

JÄVVA RENSBERG

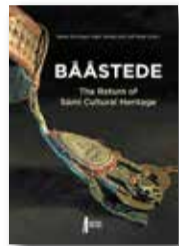
Fagbok utgitt om tilbakeføring av samiske gjenstander

I de siste årene har museums-gjenstander fra nordiske nasjonalmuseer blitt levert tilbake til samiske museer. I boka **Båastede. The Return of Sámi Culture Heritage** blir både prosessen og erfaringer fra dette omtalt. Det sørsamiske ordet **båastede** betyr «tilbake» og er navnet som blir brukt på dette prosjektet med tilbakelevering.

Boka utgis av Fagbokforlaget og er som tittelen viser i engelsk-språklig drakt. Den retter seg da i første rekke mot et internasjonalt og akademisk publikum. I sin omtale av boka viser forla-

Fakta

Kåren Elle Gaup, Inger Jensen and Leif Pareli (Eds.) Båastede. The Return of Sámi Cultural Heritage

get til både urfolk og land som har blitt utsatt for utenlandsk kontroll og utnyttelse og deres

interesse for få tilbakeført sin kulturarv.

I boka presenterer museumseksperter sine erfaringer og diskuterer ulike aspekter ved dette. Man tar opp problemet ved at samiske gjenstander er spredd på museer utover Europa. Videre spør man om Båastede-prosjektet kan være et eksempel for andre urfolk og hvordan nasjonal lovgivning og internasjonale avtaler kan legge til rette for det.

KILDE: PRM MUSEUMSFORLAGET
BEARBEIDING:
EINAR SØRLID BONDEVIK

Stöld - en berättelse från renskötarlivet

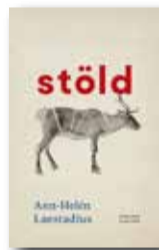
”Stöld” är skriven av Ann-Helén Laestadius och gavs ut 2021. I boken får vi under drygt tio år följa renskötardottern Elsa. Hon blir som nioåring vittne till hur en man dödar hennes ren Nástegallu. Nástegallu betyder vitfläck. Elsa hotas efter det till tystnad och blir smärtsamt medveten om att hennes ursprung väcker ett glödande hat.

”Stöld” är en vild och vacker jojk till renskötarlivet, men också en spännande roman om en sällan skildrad verklighet. Elsas verk-

lighet är en verklighet där renar tjuvjagas och dödas brutalt och polisen inte utreder brotten. Där spänningarna mellan samer och andra bybor följer generation efter generation.

HOT, TYSTNAD OCH KAMP

Hotet mot Elsa förändrar henne för alltid och genom åren bär hon med sig ett lent renöra som en ständig påminnelse. Familjen och slakten kämpar för rättvisa men i det tysta växer en despera-

tion fram. Augustprisbelönade Ann-Helén Laestadius första roman för vuxna bygger på verkliga händelser och du som läsare får under cirka 400 sidor andäktigt följa Elsas liv från barn till en målmedveten ung kvinna.

”Stöld” är en stark men samtidigt varm skildring av att vara kvinna och renskötare i en värld som ständigt påverkas av klimatförändringar, rovdjur och exploateringar av renbetesland.

Boken utspelar sig i de norra delarna av Sápmi, men jag tror att alla renskötande samer kan känna igen sig i berättelsen.

LISBETH HOTTI

Tekste **Luste tjaeledh**-este

Manne Saemie!

Maahtam saemie årrodh gielem namhtah. Gielem namhtah domtoeh goh. Maahtam saemie årrodh stoerre staaresne, bovtse namhtah jih buerie domtoeh mah bovtsh vedtieh. Maahtam saemie årrodh roehtsegabpth. Saemie årrodh dihte bööremes. Giele, kultuvre, bovtsh jih ektievvyökie. Gaajhke daate lea bööremes mah veartanisnie gååvnesieh. Gaajhke daate lea saemien. Manne saemie!

IRJA LILJEDAHL

Översatt text från boken **Luste tjaeledh**

Jag är same!

Jag kan vara same utan språket. Utan språket känns det så.

Jag kan vara same i den stora staden, utan renar, och det känns bra det som renarna ger. Jag kan vara same utan rötter.

Att vara same är bäst. Språket, kulturen, renarna och gemenskapen. Allt detta är det bästa som finns i världen.

Allt detta är samiskt. Jag är same!

ÖVERSÄTTNING:
KARIN RENSBERG RIPA

Samiska rådets kulturpris 2021

Samiska rådet i Svenska kyrkan har beslutat att tilldela 2021 års kulturpris till David Larsson, organist i Gällivare församling, Gällivare-Malmbergets pastorat. Med priset vill Samiska rådet uppmärksamma David Larssons särskilda insatser för att ha främjat och synliggjort samiska intressen och samisk kultur i Svenska kyrkan.

I sin motivering lyfter rådet särskilt upp David Larssons psalmsångskvällar och att han ”med sin glöd och kärlek för det samiska språket har lyft in det samiska i kyrkan i området”.

David Larsson får Samiska rådets kulturpris 2021.

FOTO: SVENSKA KYRKAN

Han inspirerar och engagerar sin församling till att se och stärka inte bara språket utan även det samiska som helhet i Svenska kyrkan.

David har också aktivt främjat de samiska språket i Svenska kyrkan:

– Till glädje för alla samer i Gällivare har pristagaren synliggjort rikedomerna i den samiska psalmsångstraditionen genom att anordna sångkvällar i församlingen. Under pandemin har sångkvällarna genomförts på Facebook i stället. En viktig nyckel i Davids arbete är hans förvärvade kunskaper i samiska språket och i den samiska kulturen som bidrar till att stärka samiskt kyrkoliv i Gällivare församling, säger Ingrid Inga, ordförande i Samiska rådet inom Svenska kyrkan.

Prisutdelningen kommer troligen att ske under kyrkomötets andra session, som i år äger rum den 22-24 november 2021.

PRM SVENSKA KYRKAN

Fakta

Samiska rådets kulturpris delas ut sedan 1997. Prissumman är på 50 000 kronor.

Kulturpriset ska gå till insatser som har gjorts för att främja samiska intressen i kyrka och samhälle och som synliggjort samisk kultur och identitet.

Tekste *Luste tjaeledh*-este Mov maadtoe

Saepmie lea mov maadtoe, gellien vöökine.
Gaajhkh mov voelph jih mov fuelhkie
daesnie årroeh.

Manne daesnie eelesovvim jih manne
sijhthem daesnie årrodh. Manne båtsojne
eelesovveme.

Daate lea mov abpe jieleme.

Manne dam eah gåessiegænnah biestieh.

Manne leam aavone gåessie bovtsigujmie
årroeminie.

Dan bööremes tijje jaepesne lea gosse
miesieh mïerhkesjidh.

Daate tijje lea akte tijje gåessie
voelpegujmie årrodh, miesieh mïerhkesjidh
jih sijtine eektesne aaj årrodh.

Tjaebpies giesie-jijjh dååjrethem.

Mov Leah dan bööremes sielske jih
eahtsam maam manne darjoem.

Im seahkerh jis seenhte sjædta.

Lea bööremes vaeresne årrodh.

Manne eatnemem eahtsam jih joekoen
vaeride.

Naakenh joekoen vaerigujmie mij aavone
vadta.

Akte jeatjah tijje jaepesne maam manne
lyjhkem lea gjjre.

Manne eahtsam bovtsigujmie juhtedh.

Manne lyjhkem aehtjiem dæriedidh
gåssie dihte dejtie ryöjnesjiminie, manne
dam jijnjemes lyjhkem.

Gåessie mánnoeh aehtjieh ektesne dihte
eatnemen bijre sopteste jih jeahta gusnie
jih guktie manne maahtam baahtsedh.

Dihte állermaahtah dah gaajkh vaerieh
nommh. Dihte právhka jiehtedh: «lea
væjkele datne dah nommh lierh. Jis datne
ih lierh, daate lea mov fiejlie. Mov lea jijnh
daajroeh dutnjien leeredh.»

Gåessie manne báarasábpoe dle manne
áadtjoem vielie lieredh. Sæjhta manne
edtjem maehthedh gaajhkh goh dihte
maahta.

Numhtie maahtam mov bætije maanam
leeredh.

RISTIN KRISTOFFERSSON

Översatt text från boken
Luste tjaeledh

Min bakgrund

Sameland är min bakgrund på alla sätt och
vis.

Alla mina vänner och min släkt bor här.

Jag uppfostrades här och här vill jag bo.

Jag är uppfostrad med renskötseln.

Det här är hela mitt liv.

Jag kommer aldrig någonsin att släppa
detta.

Jag är lycklig när jag är tillsammans med
renarna.

Den bästa tiden på året är när kalvarna
ska märkas och att också vara tillsammans
med sijtan.

Vackra sommarnätter upplever jag.

Jag har det bästa sällskapet och jag

älskar det som jag gör.

Jag bryr mig inte om det blir sent.

Det är bäst att få vara uppe till fjälls.

Jag älskar naturen och särskilt fjällen.

Det är något särskilt med fjällen som
gör mig glad.

En annan tid på året som jag tycker om
är våren.

Jag älskar att flytta med renarna. Jag
tycker om att vara med pappa när han

vaktar dom, det tycker jag om mest av allt.
När jag och pappa är tillsammans och han
pratar om naturen och säger hur och var
jag ska klara mig.

Han berättar vad alla fjäll heter. Han
säger: «Det är viktigt att du kan alla nam-
nen på fjällen. Om du inte lär dig, då är
det mitt fel. Jag har många kunskaper att
lära dig».

När jag blir äldre så får jag lära mig
mera. Han vill att jag ska kunna allt som
han kan.

På så sätt kan jag lära mitt barn i fram-
tiden.

ÖVERSÄTTNING: KARIN RENSBERG RIPA

Takker av i Samisk kirkeråd

Risten Turi Aleksandersen har
de siste fem årene vært
generalsekretær Samisk kirke-
råd. Nå til sommeren avslutter
hun sitt arbeid der.

– Jeg gleder meg
til å begynne i
ny jobb på Sam-
etinget, men
samtidig blir
det vemodig
å slutte i min
nåværende jobb
i Samisk kirke-
råd hvor jeg har

FOTO: SAMISK KIRKERÅD

gode arbeidskollegaer og spen-
nende oppgaver, sier hun.

Stillingen som generalsekretær
er utlyst, og det ventes at ny gene-
ralsekretær tiltrer til høsten.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Pilgrimsvandra S:t Olavsleden

S:t Olavsleden är en pilgrims-
led som härstammar från
medeltiden. Leden stäcker sig
genom ett svensk-norskt kul-
turlandskap från Bottenhavet
i öster till Atlanten i väster
och är 580 kilometer lång.

Det var i Selånger i Sverige som
vikingen Olav Haraldsson land-
steg år 1030 och påbörjade den
långa vandringen till Trond-
heim för att återta makten.

Efter sin död blev Olav
Haraldsson helgonförklarad
och fick då namnet Olav den
Helige.

PILGRIMSVANDRING

Det dröjde inte länge förrän

pilgrimer började vandra till
Nidaros, som fram till 1500-
talet var ett av de största pil-
grimsmålen i Nordeuropa.
Pilgrimsvandringen föll sedan
i glömska men inte den lokala
historien kring Olav.

Under 1980-talet började
intresset för pilgrimsvand-
ringar på nytt att öka i Europa
och återigen kommer det
hundra-tals vandrare från hela
världen hit och vandrade i S:t
Olavs fotspår.

S:t Olavsleden är det skandi-
naviska svaret på den välkända
vandringsleden El Camino de
Santiago de Compostela.

PILGRIMSPASS

Pilgrimspass och pilgrims-

stämplar har en lång historia
inom den kristna pilgrimstra-
ditionen.

Dåtidens pilgrimer hade ofta
ett pilgrimspass där prästen
intygade att innehavaren var
en sann pilgrim.

Även i dag finns det pilgrims-
pass, nu mer som en fin symbol
och ett trevligt resminne.

Vill du ha ett diplom, Olavs-
brevet, över din vandring behö-
ver du ett pilgrimspass med
stämplar som visar att du har
gått minst 10 av de sista milen
mot Nidaros eller cyklat 20 mil.

KÄLLA: WWW.STOLAVSLEDEN.
COM/SV/

BEARBETNING:
LISBETH HOTTI

Dags för en ursäkt från Svenska kyrkan!

Under hösten 2019 framförde Samiska rådet i Svenska kyrkan till kyrkostyrelsen att det nu kan vara dags för en officiell ursäkt från Svenska kyrkan till det samiska folket. Kyrkostyrelsen har sedan dess i samråd med företrädare för det samiska samhället arbetat för att en sådan ursäkt ska bli verklighet.

En ursäkt för begångna oförrätter och övergrepp är varken en början eller ett slut, men den är en viktig milstolpe på en lång väg. Ursäkten förutsätter den sannings- och försoningsprocess som nu har kommit en bit på vägen men som är långt ifrån färdig.

På 1990-talet uppmärksammade Kyrkornas Världsråd särskilt ursprungsfolken. Det satte också i gång en process i Svenska kyrkan. Det var nödvändigt att belysa vår kyrkas roll i övergreppen, att beskriva historien och lyfta fram det ansvar som kyrkan och dess företrädare hade för det som skedde.

Likaså blev det viktigt att lyssna till erfarenheter från till exempel nomadskolan och ta vara på kunskaper och erfarenheter från sannings- och försoningsprocesser på annat håll.

Detta arbete gav oss Vitboken om relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna, Nomadskoleboken samt boken "Samerna och Svenska kyrkan". Alla tre verk är fritt tillgängliga på nätet.

SANNINGEN MÅSTE HÖRAS

Sanningen måste berättas och höras. Nu vet vi en hel del om vad det har inneburit att Svenska kyrkan var en del av överheten som bestämde vem som ansågs vara same, vem som fick bedriva rennäring, var samer skulle bo och vilken utbildning de skulle få. Samisk identitet, kultur, språk, religion och andlighet trycktes ned och många förlorade urminnes rättigheter. Rasbiologerna fick hjälp av kyrkan.

ÖVERGREPPENS KONSEKVENSER LEVER VIDARE
Sanningen måste beröra och kännas. Övergreppen var förfärliga. Dess konsekvenser

FOTO: MAGNUS ARONSSON/IKON

”Ursäktens ord är viktiga. Lika viktigt är att ursäkten följs av konkreta åtaganden: omvändelse behöver också komma till uttryck i handling.”

Ärkebiskop Antje Jackelén.

lever vidare i vår tid. Erfarenheter av skam förs vidare genom generationer. Splittningen som kategoriseringen av samer bidrog till är än i dag en källa till konflikt och lidande.

Att kvarlevor som grävts upp fortfarande förvaras på svenska museer och inte återbördats och återbegravts är smärtsamt.

Sanningen måste leda till förändring. Svenska kyrkan måste be hela det samiska folket om ursäkt för de övergrepp som kyr-

kan begått och att varit delaktig i.

Det är en förutsättning för att vi ska kunna mötas i ögonhöjd och gå vidare på försoningens väg. Ursäktens ord är viktiga.

Lika viktigt är att ursäkten följs av konkreta åtaganden: omvändelse behöver också komma till uttryck i handling. Därför börjar Svenska kyrkan ett 10-årigt arbete för att bland annat stärka det samiska kyrkolivet. Det handlar om att synliggöra samisk andlighet, teologi och kyrklig tradition, att stärka och revitalisera samiska språk som sydsamiskan, att öka kunskapen om och respekten för urfolksrätten, att öka samers inflytande och delaktighet och att stärka samiska barn och unga i deras identitet och andliga utveckling.

VÄLKOMMEN SANNINGSKOMMISSION

Jag tror att ett sådant arbete stärker våra förutsättningar att närma oss svåra områden där målkonflikter och bestående oklarheter finns. Det är välkommet att regeringen nu vill tillsätta en sanningskommission. I det arbetet kommer säkerligen kyrkans roll att belysas ytterligare.

Svenska kyrkan är en av de stora mark- och skogsförvaltarna. Jag är övertygad om att vi kan och måste göra mer för att anpassa markförvaltning och skogsbruk på ett sätt som ger samiska näringar bättre förutsättningar. En sådan anpassning bygger på samverkan och kan bidra till att mildra klimatförändringarnas konsekvenser som inte minst urfolk märkt av under lång tid.

I samråd med Samiska rådet i Svenska kyrkan är det planerat att ursäkten uttalas vid två tillfällen. Det ena är under höstens kyrkomöte, med företrädare för det samiska folket på plats liksom kungahuset, företrädare från riksdag och regering samt Svenska kyrkans biskopar. Det andra tillfället blir vid Sägastallamat 2, ett dialogmöte i Sápmi i oktober 2022. Som sagt, ursäkten är inte slutet, utan ett steg vidare på en väg som vi behöver gå tillsammans!

ANTJE JACKELÉN
Ärkebiskop i Svenska kyrkan

Rovdyrpolitikk og arealforvaltning i fokus ved Sametingsvalget

Vi har spurt listetoppene til Sametingsvalget 2021, sør-samisk valgkrets om en kort presentasjon av hva de anser som de viktigste sakene for Sametinget de kommende årene. Kandidatene har selv valgt hvilket/hvilke språk de har brukt i presentasjonen. Og vi presenterer dem i alfabetisk orden.

Barkijibie/ Arbeiderpartiet

John Kappfjell

Jearsoesvoete Saemien bætije biejjide

Barkijibielie/Arbeiderpartiet sæjhta dïedtem vaelthed jïh saemiej nuepieh jïh reaktah bætije biejji nænnoestidh.

Saemien siebredahke galka nænnoes ektievoetem årrodh jïh vååjnedahkesne aaj.

Mijjïeh vaajtelibie gaajhkeside

Saemien giële jïh kultuvre galka viehkine sjïdtedh abpe rijhken mietie jïh saemien identiteetem jïh ektiedamtesem nænnoestidh

Saemien kultuvre galka vååjnedh, lihke jïh buerie aevhkine årrodh

Edtjiejïbie buerie jïh seamma buerie staarveoeten – jïh hååksøefaaldahkh utnedh.

Fremskrittspartiet

Else Ingrid Måsø

Daerpies Dierie dessverre ikke mottatt presentasjon.

Høyre

Dan Richard Fjellheim Mortensson

Jeg engasjerer meg i politikken som ung fordi jeg ser ett behov for endring og ønsker å påvirke. Reindriftsaker og sørsamisk språk ligger meg nærmest, hvor jeg ønsker å legge vekt på å følge opp og styrke rovdryrforliket, verne reinbeite, arbeide for sørsamiske språkarenaer og en språkstrategi for sørsamisk.

Sijhtem politihkine barkedh goh noere, dannasinie daerpies jeatjahtehtedh jïh sijhtem tsevtseidh. Mov vaajmoee-aamhtesh lea båtsoeburrie-aamhtesh jïh årjelsaemien giële. Vihkeles munnjien juvre-raarahtallemem nænnoestidh jïh gåatomem bovtside. Giële aaj munnjien vihkeles. Jis maahta årjelsaemien digitaale vierhtieh evtiedidh jïh giële-arenah bigkedh, dellie seabradahkese nuepie giëlem nuhtjedh. Ij årjelsaemien strategijeplaaene gååvnesh, jïh giële daam daarpesje.

Nordkalottfolket

Daniel Fjellvang Kåven

Samer er et fargerikt folk og for oss står likeverd og likestilling øverst på agendaen. Alle samer, uavhengig av hvor du er ifra, hvilket morsmål du har eller hva lever av, skal ha samme rettigheter og behandles likeverdig.

Alle vi i sørsamisk område og Nordkalotten påvirkes av samisk politikk, så vi vil engasjere flere debatten. Språk skal ikke være et hinder, for et tapt språk er ikke en tapt identitet.

Naturen er vårt hjem og opphav. Vi verdsetter tradisjoner med naturnærhet og sankningskultur. Generasjoner har forvaltet naturen, og din rett å bruke den skal vi ivareta.

Norske Samers Riksforbund

Maja Kristine Jåma

Norske Samers Riksforbund har i over 50 år stått tydelig og stadig opp for samiske språk, kultur, næringer og rettigheter, og er garantisten for disse prioriteres på Sametinget også i den neste valgperioden.

NSR går til valg på å:

- vise at det samiske mangfoldet er vår styrke, og stå imot forsøk på å splitte oss.
- styrke samiske rettigheter til land og vann.
- gjøre det mer attraktivt å flytte til samiske lokalsamfunn.
- utvikle gode språklige og kulturelle tilbud for samer der de bor.
- sikre og utvikle de tradisjonelle samiske næringene.

Senterpartiet

Annie Tamlag

Jeg heter Annie Tamlag og er Senterpartiets førstekandidat i Sør-samisk krets.

Mine hjertesaker er vindkraft, rovviltforvaltning, bruk av naturen og ivaretagelse av samisk språk. Vindindustrien presser ut reindriftsnæringa og andre beitenæringer, forringer naturen og endog forhindrer bruk av naturen.

Regjeringen må følge rovdryrforliket og akseptere at man tar ut rovdryr.

Samisk språk er en del av samisk identitet. Samene har vært gjennom er hard fornorskningpolitikk som har ført til at mange er ukjent med sin samiske bakgrunn og slekt.

Fakta

Sametingsvalget avholdes samtidig med stortingsvalget. I 2021 er valgdagen mandag 13. september.

For sametingsvalget gjelder at du må ha fylt 18 år innen utgangen av valgåret.

For å kunne stemme ved valget må du være registrert i Sametingets valgmannstall. Registreringen må være registrert innen 30. juni. Registreringen kan gjøres via internett eller ved å fylle ut papirskjema som da må sendes i god tid.

Se sametinget.no/politikk/valg for nærmere informasjon.

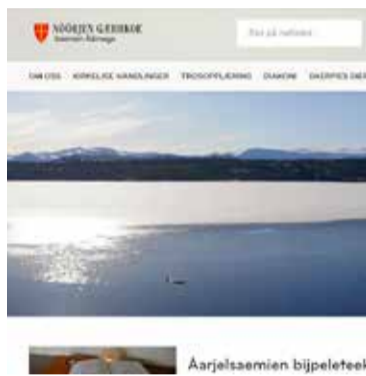
Saemien Åålmege får ny hjemmeside

Saemien Åålmege arbeider med å lansere den nye hjemmesiden før sommeren. Den nye siden har samme webadresse, www.samiskmenighet.no.

På hjemmesiden ønsker vi å vise hva som skjer i menigheten og gi informasjon om kommende arrangementer og aktiviteter i menigheten. Her kan du lese om hva som har skjedd og se på bilder. I tillegg kan du og finne informasjon om menighetsrådet og ansatte.

BEDRE OVERSIKT

Hjemmesiden vil få ett nytt utsende og vil være mer oversiktlig. Vår side vil ha samme utsende og struktur som Den norske kirke sin hjemmeside.

Saemien Åålmege får ny hjemmeside.

Det gjør at vi kan dele lenker som gjør det lettere å finne informasjon om aktuelle saker om samisk kirkeliv.

INFORMASJON OG MEDLEMSKAP
Saemien Åålmege har som mål

å speile menighetslivet og å nå ut til flest mulig på våre sosiale medier.

På hjemmesiden og vår facebook-side vil legge ut en god del bilder og vi håper at våre sosiale medier vil bidra til engasjement. På hjemmesiden er det blant annet mulig å finne informasjon om kirkelige handlinger, trosopplæring, diakoni og om hvem som kan bli medlem.

Hjemmesiden gir også mulig å selv fylle ut medlemsøknaden digitalt.

Saemien Åålmege håper vår nye hjemmeside og vår facebook-side gjør det lettere å nå ut til våre medlemmer med informasjon hva som skjer.

MONICA KAPPFJELL

Daglig leder Saemien Åålmege

Så mange røstade i sametingsvalet

Når vallokalerna stängde hade 2 135 personer besökt en vallokal för att rösta i valet till Sametingets nionde mandatperiod. Trots coronapandemin har förvånansvärt många ändå valt att rösta i en vallokal.

Drygt 4 000 brevrouster har kommit in till Länsstyrelsen i Luleå,

vilket är ett högre valdeltagande än på länge.

Tyvänn var det även denna gång över 200 röster som inte godkändes. Sammanlagt antal röster blev 5977.

År 2017 röstade sammanlagt 5 299 personer.

KÄLLA: SAMETINGET.SE

Fler röstade i Sametingsvalet än 2017. FOTO: MARIE ENOKSSON

Pite-jih upmejesaemien reektehtsidie bæjhkoehtamme

Saemiedigkie reektehtsidie bæjhkoehti voerhtjen 19. jih 20. b. pijtesaemien jih upmejesaemien gieletsiehkien bijre Saemien nöörjen bielesne. Dan gaavhtan lij webinaare,

gusnie professovre Jon Todal illedahkide salkiehtimmeste äehpiedehti. Saemiedigkieraerie Mikkel Eskil Mikkelsen (NSR) webinaarem rihpesti jih stuvri. Reektehtsh pijte- jih upmeje-

saemien gieletsiehkien bijre bæjhkoehtamme sjädtin Saemiedigkien nedtesärojne.

PRESSEBIEVNESE: SAEMIEDIGKIE

Språkrapport om pitesamisk og umesamisk presentert

Sametinget offentliggjorde 19. og 20. april rapportene om pitesamisk og umesamisk språksituasjon på norsk side av Sápmi.

I den forbindelse ble det arrangert webinar, hvor professor Jon Todal presenterte resultatene fra utredningen. Sametingsråd Mikkel Eskil

Mikkelsen (NSR) åpnet og ledet webinar. Rapportene om situasjonen for pite- og umesamisk ble publisert på Sametingets nettsider.

Rapportene kom med forslag til tiltak for å revitalisere pite- og umesamisk. Det var to seminarer, et for pitesamisk og et

for umesamisk. På seminarene kom det fram ønsker fra lokalbefolkningen om at språkene synliggjøres og kommer inn i lovverket, slik at de kan tas i bruk på skilt.

Det kom også ønsker om språkkurs.

THOMAS BREVIK KJÆRSTAD

Stopp for vindkraftpark överklagas till högsta instans

SCA Energys planer på att bygga vindsnurror vid Björnsjöbodarna i Bräcke och Ragunda kommuner har fått nej av Mark- och miljödomstolen. Ett nej som företaget nu överklagat till ytterligare en instans.

Mark- och miljödomstolen avslog i våras SCA Energys överklagan av ett tidigare beslut i miljöprövningsdelegationen. Detta trots att planerna, enligt Sameradion och SVT Sapmi, bantats från 73 kraftverk till 52. Flera samebyar har motsatt sig planerna och menar att vindkraftparken förstör för rennäringen.

– Vi har verkligen försökt att påvisa att samexistens inte är möjlig i detta fall och att ett uppförande av denna vindkraftspark skulle omöjliggöra renskötseln i området, har Thorbjörn Åhrén ordförande i Raedtievaerie sameby kommenterat i Sameradion och SVT Sapmi.

SCA Etnergy har dock vänt sig till högre instans för att få ärendet bedömt ytterligare en gång.

– Vi har överklagat utslaget i Mark- och miljödomstolen till Mark- och miljööverdomstolen, uppger talespersonen Björn Lyngfeldt till Daerpies Dierie.

KAJSA ÅSLIN

Gruveselskap ser muligheter selv om reindrift fikk medhold

Vapsten sameby fikk medhold i FN's rasediskrimineringskomite (CERD) i at planene om gruvedrift i Rönnbäcken ved Tärnaby ikke kan gjennomføres uten samebyens samtykke.

En slik etablering vil være en stor inngripen for blant annet reindriften. CERD kritiserer svensk lovgivning som ikke i tilstrekkelig grad involverer samebyer i slike prosesser og ber Sverige forbedre sin lovgivning på dette området.

Gruveselskapet Nickel Mountain AB melder likevel nå i mai at de vil arbeide videre med planene. Det er gode priser for nikkell som er et viktig mineral i batteriteknologi. I meldingen blir ikke forholdet til reindrift og CERDs beslutning nevnt.

**EINAR SØRLID BONDEVIK
KILDER: SAAMICOUNCIL.NET
OG BLUELAKEMINERAL.COM**

Fosen til Høyesterett i august

Som omtalt i DD 1/21 skal Høyesteretts storkammer behandle vindkraft-utbyggingen på Fosen. Spørsmålene til behandling er om vedtak om konsesjon til vindkraftutbygging i reindriftsområde er ugyldig, og om utmåling av erstatning til reindriftnæringen. Saken er nå satt opp til å bli behandlet 25.–31. august.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Arkeolog Bernt Ove Viklund diskuterar gravsättning.

FOTO: BIRGITTA RICKLUND

Samiska lämningar i historiskt renbetesland

Orrestaare Saemien Sibrie har tillsammans med arkeolog Bernt Ove Viklund genomfört en helg med vandring bland dokumenterade lämningar.

Första platsen att besöka var Lill-Kärmsjön i Junsele socken, inte långt ifrån Ångermanälven. Bernt Ove Viklund visade och berättade för oss om de upptäckter av härdarna eller fornlämningarna vilket han gjorde på uppdrag av Gaaltije 2011. Inventering skedde i rätt tid för det visade sig nämligen att där var avverkat i området och att det dagen efter upptäckten skulle markberedas på platsen. Om det hade skett skulle hela vistemrådet ha totalförstörts.

TRÄNAT ÖGA

Med hjälp av sin sondstav visade Bernt Ove oss hur prover tas och

hur naturens växtlighet trots flera hundra år avslöjar för det tränade ögat att här ligger en härd.

Med berättelser och guidning i naturen visade Bernt Ove vidare platser med inventerade fornlämningar. Samebyn Voernese har tillsammans med Viklund dokumenterat fysiska lämningar som härdar, vistasplatser, förvaringsgropar, stensättningar och fångstgropar i en skrift om «Kulturmiljöer i skogslandet».

Informationsskyltar vid platsen visade naturreservatets område.

NYLIGA FYND

Från Lill-Kärmsjön tar vi oss nu till området Kortingselet. Vid Ångermanälven i Junsele socken, Sollefteå kommun.

Här har fynd som en skägg-

Bernt Ove Viklund vid en gammal märkning.

FOTO: BIRGITTA RICKLUND

Dessutom visade det sig vid det tillfället ett bearbetat trästycke som stack upp några få centimeter ur den sandiga botten vid stranden av selet. Med dessa nyliga fynd i området gjordes vår vandring extra intressant.

BYGGA AERNIE/ELDHÄRD

Andra dagen av vår arkeologiska helg utförde vi uppdraget att bygga en aernie/eldhärd vid en historisk plats för ett samiskt viste.

Eldstadens stenar har sitt ursprung i en härd som hittades vid Bottniabananans bygge. Dessa skulle ha hamnat bland byggmassor, men Orrestaare Saemien Sibrie har bevarat dessa och denna helg lät vi dem få sin plats vid Lappudden, Hermansjön i Örnsköldsviks kommun.

BIRGITTA RICKLUND

Historier til glede

Lars Johnsen og Bo Lundmark har skrevet hver sin bok. De vil ha oss til å lytte til historiene de har å fortelle og få oss til å tenke videre omkring livet. Sjangeren er «andakt»; noe å tenke over. Begge har kjærlighet til Saepmie og folket som lever der.

Helt siden Daerpies Dierie var på planleggingsstadiet har de vært med oss, Lars Johnsen og Bo Lundmark. Lars var veilederen som satt sammen med oss rundt bordet da vi snekra sammen det aller første bladet i 1997. Bo var den omreisende historiefortelleren, en som viste oss at vi må skrive historier i et sørsamisk kirkeblad. Begge er de skrivende mennesker og har bidratt med stoff til bladet i alle år.

Lars Johnsen sin bok «Livsmot» inneholder stykker å tenke over for femtito uker. Bo Lundmark sin bok «På nötta och nyröjda stigar i Sápmi» er tankestoff for fastetiden. Det har vært fristende å sammenligne disse to bøkene.

HJERTER MED SAMISK SPRÅK

Begge forfatterne er språkmen-

nesker og uttrykker seg stilsikkert på henholdsvis norsk og svensk.

I tillegg er hjertene deres fylt med samisk språk. Lars har valgt å utgi sin bok med tekstene både på norsk og nordsamisk i samme bok. Bo skriver en svenskspråklig bok og krydrer den med samiske ord og setninger, hovedsakelig på sørsamisk, men også på de andre samiske språkene.

Han har forresten alltid hatt med seg samisk språk i sine taler og bøker. Denne gangen tar han dette til nye høyder og strør rikelig om seg med vakre samiske vendinger. Det er interessant å lese hvordan han gjør det. La meg forsøke i vise det. Jeg bruker Bo sin metode i min tekst heretter:

*Disse to forkynnerne skriver om livet og om Gud, Jupmelesier vi her sør, Ipmil lenger nord. På sine vandringer snakker de med mennesker, vjisies almetjh, som forteller historier; også om dem som allerede har lagt ned sine vandringsstaver, sine velbrukte klaahkah. Disse menneskene er som gaaltijh for dem, kilder som også vi får å drikke av.

Lars Johnsen: «Livsmot/ Eallinmokka» Forfatternes forlag 2021

Bo Lundmark: «På nötta och nyröjda stigar i Sápmi» Verbum AB 2021

*Gaaltije mij galka,
sealoge gie gaavna,
tjjelke, giengele,
tjeakoes, våájnoes lea.
Här en källa rinner,
säll den henne finner!
Hon är djup och klar,
gömd, men uppenbar.*

(N13 453, William Cowper, til svensk: Ehrenborg-Posse/ Linderholm, til sørsamisk: Gustav Hasselbrink)

SANSELIGE ILLUSTRASJONER

Lars har girjji govaid govven med sitt eget fotoapparat, Bo har med seg en som tegner nydelige guv-vieh. Begge formidler en sanselighet som gjennomsyrrer hver eneste side i bøkene. Naturen er som en personifisert medvanderer i tekstene.

Måten forfatterne fletter levd liv fra Saepmie sammen med tekster bijpielistie viser en samisk kontekstualitet i denne sjangeren som vel aldri tidligere har framkommet i en andaktsbok.

Vaeriej gaskesne govloe almetjh föörhkedeminie – ja, visst lyder latteren også i tekstene,

«Kjærlighetens sår» fra boka Livsmot/Eallinmokka

FOTO: LARS JOHANSEN

härligt! Og det som aller mest får mitt hjerte til å bli mjukt, det er denne grunnleggende menneskekjærligheten som kommer fram i alle disse skrevne linjene.

Det er til å bli glad av. Glad i Jupmele, glad i forfatterne og glad i menneskene.

Ja, også glad i Sápmi.*

ANNE-GRETHER LEINE BIENTIE

Tankar på tröskeln till sommaren

«Ödemarkens beten frodas, höjderna klär sig i jubel – Miehtjies dajvine eensi gåatome. Deavah aavojne gåårvedieh». (Psalt. 65:13).

Fjäll och dalar klär sig åter i gröna sommarkläder. På ången lyser blommorna snart ikapp med varandra. Våra ögon frågar: Vem är han som målar Gierteåvne och det minsta gräs på daggvåt mark. Han måste vara den store konstnären, som målar Kliehpie i glödande färger och sen gör den vitare än vitaste vitt, men doftande grön på nytt en sommardag.

Det är bara Gud själv som kan måla så. Han som skapat himmel och jord. Med sol och regn blandar han sina färger. Samtidigt når oss orons fråga med vindarna som går över fjällets ångar: Vad händer med vårt hem i universum. Vajan med sin nyfödda

kalv anar inte faran. Ändå hotas livet till sitt innersta av utsugning och profithunger. Livsväven håller på att slitas i stycken och moder jord blöder. Därför måste vi öva oss i lyhördhet för skapelsen och ge röst åt det liv som saknar ord.

I den pandemi som kastar sin skugga över jorden drömmer jag om en sommarmorgon vid det gamla rengärdet. Där följer kalven sin mor travande mot svala snöfläckar. Jag hör lungpiparens vemodiga hälsning ett stenkast från stigen. Vinden är en viskning som bara fjärlilen känner. Och i videsnåret bär blåhaken fram sin vuelie: «Hjorden skall leva nå nå, fjället skall blomma nå nå, källan skall flöda på nytt nå nå, om kärleken får blåsa genom ditt hjärta nå nå...»

BO LUNDMARK

Blommorna lyser ikapp med varandra på ångarna.

FOTO: MIKAEL M JOHANSSON

Gie jih gusnie árröeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Kontaktperson: Ingrid Inga, mobil 070-554 29 99
e-post ingrid.inga@gmail.com

Svenska kyrkan nationell nivå

Handläggare för samiska frågor: Lisbeth Hotti
Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala, tel 018-16 94 91
e-post lisbeth.hotti@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt arbete i Härnösands stift

Akar Holmgren, stiftsdiakon & samordnare för flerspråkigt arbete, Härnösands stift, box 94, 871 22 Härnösand
tel 0611-254 52, mobil 076-397 59 35
e-post akar.holmgren@svenskakyrkan.se

Norge

Samisk kirkeråd

Generalsekretær: Risten Turi Aleksandersen,
postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, tlf 924 59 798,
e-post ra866@kirken.no
Leder: Sara Ellen Anne Eira
Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:
Oddvin Bientie

Saemien åålmegeaerie SÅR/ Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no
e-post samiskmenighet@kirken.no
Leder: Paul Bendikk Jåma, epost p_jaama@hotmail.com
Medlemmer: Lajla Kristine Lifjell, Maajja-Krihke Bransfjell,
Laila Anita Otervik og prest Einar Bondevik
Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åålmegen beajjetje åejvie / daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell, mobil 993 49 477,
Heggvollveien 6, 7882 Nordli
e-post mk924@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Sørliid Bondevik,
Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 53 902
e-post: eb788@kirken.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson 7898 Limingen, mobil 994 88 827,
e-post bj439@kirken.no

Trosoplærere: Margrethe Kristin Leine Bientie
Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd
mobil 412 88 227, e-post mb789@kirken.no

**ETT FINT MINNE
FRÅN DOPET**

Härnösands stift ger en doggåva i form av ett halssmycke till de samer som döps i stiftet. Kontakta din församling för mer information.

Svenska kyrkan
HÄRNÖSANDS STIFT

Daerpies Dierie

Sørsamisk kirkeblad • Sydsamiskt kyrkoblade

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd, Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge

Telefon (mobil): 0047 474 53 902

E-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör, Norge:

Einar Sørliid Bondevik, adress samma som ovan

Ansvarig utgivare, Sverige:

Erik Gyll, Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala.
E-post: erik.gyll@svenskakyrkan.se

Redaktionsråd:

Birgitta Ricklund, Sylvia Sparrock, Lisbeth Hotti,
Kajsa Åslin, Akar Holmgren och Bertil Jönsson

Prenumeration under 2021:

190 SEK

Avgiften betalas när faktura kommer

Adressändring och prenumeration

dd@samiskmenighet.no

Grafisk form & repro:

Verbum AB

Tryck:

Pressgrannar AB, Linköping, 2021

 NÖÖRJEN GÆRHKOE **Sveerjen gærhko**

TEXTER OCH BILDER
till nummer 3 2021 av Daerpies Dierie
skickas senast 18 augusti 2021
till dd@samiskmenighet.no

Fler samiska texter finns på
www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift/
(klicka på Andra språk/Other languages)
www.svenskakyrkan.se
(klicka på Andra språk/Other languages)
www.samiskmenighet.no

FOTO: SOFIA STRINNHOLM

Jupmele aarke-biejjesne - Gud i vardagen

Dan baelien Jeesuse jeehti: «Datnem, Aehtjiem, elmierijhken jih eatnemen åejviem, heevehtem juktie dam tjeakoes åtnah væsahkide jih dejtie giëh småekies, dam maanide vuesiehtamme. Aehtjie, nemhtie hov dov buerie syhtehtasse. Aajtjeme gaajhkem munnjien beavneme. Jih ij gie Baerniem damth, aajne Aehtjie. Ij gie Aehtjiem damth, aajne Baernie jih dihte giëse Baernie gaajhkem beavna.

Vid den tiden sade Jesus: »Jag prisar dig, fader, himlens och jordens herre, för att du har dolt detta för de lärda och kloka och uppenbarat det för dem som är som barn. Ja, fader, så har du bestämt. Allt har min fader anförtrott åt mig. Och ingen känner Sonen, utom Fadern, och ingen känner Fadern, utom Sonen och den som Sonen vill uppenbara honom för. Matt 11:25–27.

De åtta årstiderna och kyrkoåret följs åt under året. Den 30 maj är det heliga trefaldighetsdag. Det är den dag på kyrkoåret som inleder vardagsperioden "trefaldighetstiden", växandets tid, som i kyrkorna gestaltas med den liturgiska färgen grön och sträcker sig ända fram till kyrkoårets slut.

Trefaldighetstiden handlar om växande och hur vi kan leva i våra dop. En del teman under den här vardagsperioden stryker oss med hårs och en del prövar oss med svåra texter och stryker oss med mothårs. Gud är inte bara närvarande i kyrkan på söndagarna utan delar vårt liv i både vardag och fest, i gårdet på kalvmärkningen, under slöjdandet, när vi är ensamma eller tillsammans med andra, när vi är vakna och när vi sover ...

Nu i inledningen av trefaldighetstiden har vajorna nyss kalvat och renskötselåret har precis inletts. Björkarna knoppar och myggen ska snart driva renen till fjälls. Vi människor väcks ur vår

dvala och tar till vara på de tillfällena som vädret kallar oss ut i naturen oavsett om vi bor naturnära eller i stadsmiljö. Trots att trefaldighetstiden nu inleds med sin vardaglighet så var det länge sedan många av oss upplevde en vardag som vi känner igen den. Det senaste året har präglats av avståndstagande, inställda evenemang, osäkerhet och rädsla för det här viruset som inte syns. Så långt ifrån vardag vi kan komma.

I psalmen Biejjiem jih askem av Bierna Bientie och Frode Fjellheim sjunger vi om treenigheten, vi sjunger att vi tillber Gud som gav oss livet, den Gud som skapat både renar och människor. Den treeniga Guden som vandrar med oss i denna vardags-tid. Genom Jesus har vi fått lära känna Fadern och genom dem båda också den Heliga Anden, hon som bor i oss var och en och som vi kan höra när vi stannar upp och stillar oss. Vi känner Jesus som på annandag påsk frågar lärjungarna "Vad går ni här

och talar om?" när de sörjer sin korsfästne vän. Samme Jesus tänker jag mig vandrar med oss här och nu och frågar oss: "Vad sitter ni här och pratar om i er pandemivardag på telefon eller över den digitala länken?"

Vad svarar du Jesus när han frågar dig: "Vad du tänker på där du befinner dig just nu?"

Mitt svar till Gud är att just nu behöver jag hoppet.

Bön: Gud, du vet vad jag tänker på här och nu, hjälp oss alla med de olika saker vi var och en kämpar med. Hjälp oss att orka hålla ut lite till, vi hoppas innerligt att vaccineringen kan leda till en mer vanlig vardag där vi kan träffas utan att behöva hålla avstånd och vara rädda för att smitta någon eller bli smittade själva. Fyll oss med din kärlek och hopp och påminn oss om din gudomliga närvaro i vår vardag. Låt den här sommaren få vara hoppfullhetens tid! Amen.

**SOFIA STRINNHOLM
UNGDOMSPRÄST I SVENSKA
KYRKAN ÖSTERSUND**

Bijpeletekste

Orresistie reakadidh jih orrestehtedh

Buajhkoes sjidteme man hijven mijjen Jupmele jih gorredæjja lea, jih guktie almetjidie eahtsa: Mijjem gorredi juktie åårmege jih ij dan gielhtie mijjeh riekted dahkoeh dorjeme. Mijjem gorredi dejnie laavkominie mij Aejlies Voejkeninie orresistie reakadahta jih orrestahta. Jupmele mijjem baajeme, Jeesus Kristusen, mijjen Lutniestæjjan gielhtie Voejkeninie dievedh guktie Jupmelen aarmojne reaktoem darjome jih ihkuve jiele dem åadtjome nemhtie guktie mijjen håhkoe. Daate jaehkemes baakoe. Datnem stillem eevtjedh dejtie giëh Jupmielasse jaehkieh, mojteliidh eadtjohkelaakan darjodh dam maam hijven. Dichte stilleme lea buerie jih aevhkies gaajhkide almetjidie.

Pöövlen prievie Titosese/Tit 3,4-7

- Pöövlen prievie Titosese/Tit 3,4-7
- Jeatjah bijpeleteksth maahtah daesnie lohkedh: www.bibel.no
- Bijpeletekste jih "Åssjalommesh" juakaldahkesne jih eah sinsitnide jearohks.

Saemien beapmoeh skiemtjehiejmie jih tjáanghkojne

Saemien healsoedáehkie lea saemien healsoeprosjeekte mij St. Olavs Hospital, Plaassjen tjielte jih Áarjelsaemien healsoeviermie leah aktine dorjeme. Saemien healsoedáehkien edtja saemiej reaktaj ávteste barkedh jih saemiej healsoediensjidiie evtiedidh.

Saemien healsoedáehkie aaj jeatjah prosjeekth öörnie.

Saemien healsoedáehkien boelhkeprosjeekte edtja báeries saemieh skiemtjehiejmie viehkiehtidh. Boelhkeprosjeektesne gaajhkh skiemtjih skiemtjehiejmie Plassjesne saemien beapmoeh áadtjoeh, akten biejjien fierhten váhkoen.

Boelhkeprosjeekte tjáanghkoeh saemide gieh 60 jaepien sjidteme, öörnie. Dellie njaelkies saemien beapmoe byöpmedieh jih ektine trájjadiieh!

VIHKELES BEAPMOE

Hilde Danielsen lea jurjiehtæjja. Golken raejeste dihte saemien boelhkeprosjeektesne barkeme, mij lea Saemien healsoedáehkien prosjeekte. Boelhkeprosjeekte sæjhta saemiej healsoe- jih diensjidiie báeries almetjidiie evtiedidh. Beapmoe joekoen vihkele báeries almetjidiie jih beapmoe aaj identiteetide nænnoste.

– Beapmoe vihkele báeries saemiej identiteetide gieh skiemtjehiejmie ároeminiie, jurjiehtæjja Hilde Danielsen jeahta.

– Munnjen joekoen vihkele prosjeektesne barkedh. Dellie njaelkies saemien beapmoe báeries almetjidiie vedtebe. Gosse báeries almetjh byöpmedieh, dellie báeries mojhtesh báetieh. Gosse báeries almetjh byöpmedieh, dellie beapmoen hapsoem, aelmiem jih mojhtesidiie nænnoste, Hilde jeahta.

Njaelkies saemien beapmoeh.

GUVVIE: HILDE DANIELSEN

Njaelkies maelielaejpieh.

GUVVIE: HILDE DANIELSEN

EENSI BEAPMOE

Hilde sáárne guktie báeries saemieh skiemtjehiejmie jearsoesvoetem domtoeh. Hilde tuhtjie vihkele daam domtesem báeries almetjidiie vedtedh.

– Báeries saemieh mah institusjovnine kaanne tsiehkine mejtie rovnegs domtoeh, juktie gijren pruvhkieh vaeresne ároedh jih giesien sijhtieh mieside miérhkesjidh. Manne vienhtem daate maahta ropmeginiie dej kráahpine sjidtedh. Manne moenedem báeries almetjh vielie byöpmedieh gosse saemien beapmoeh áadtjoeh.

Hilde buerkeste guktie vihkele báeries saemide psykiske healsoen ávteste barkedh. Joekoen tryjjes gosse báeries saemieh jeatjah saemide gaavnesjeh gosse sjiere dajvesne gusnie mijjieh “gaajhkene lehkesne” ároeminiie. Gosse koronatijje, dellie vihkele tjáanghkoeh öörnedh jih jeatjah saemiejgumie ároedh. Daate buerie jearsoesvoetine jih healsojne sjugnede. Tjáanghkosne dah áadtjoeh v.g. guelieh, bijreme-bearkoeh, voessjeme-bearkoeh, máarobearkoe jih bearkoe-joptse byöpmedidh.

JURJIEHTIDH

Hilde Danielsen aaj saemien beapmoen bijre jeatjah jurjiehtæjjiie institusjovnine leerehte. Jurjiehtæjjah Plassjen skiemtjegáetesne aaj áadtjoeh Hildeste lieredh guktie saemien beapmoem jurjiehtieh. Jurjiehtæjjah Plassjen skiemtjegáetesne aaj áadtjoejin Harsjøse dáeriedidh. Dellie vööjnin jih lierin guktie leekedidh. Dah aaj áadtjoejin vuejnedh guktie báatsoe-almetjh dáemiedieh gosse leekedin jih smeejvin.

JENNY-KRIHKE DRAGSTEN BENDIKSEN

Sammendrag

Eldre får samisk mat og møtested

I ei samarbeid mellom St. Olavs hospital, Røros kommune og sørsamisk helsenettverk arbeider kokk Hilde Danielsen med å spre samisk mat og matkunnskap på

Røros. En gang i uka får alle brukere av hjemmetjenesten og alle beboere ved sykehjemmene servert samisk tradisjonsmat.

En del av prosjektet er også å invitere samiske eldre over 60 år i Rørosområdet til middags-samlinger med samisk kost. Hilde forteller at de eldre og alle oss andre knytter sterke minner gjennom smak,

lukt, konsistens, det visuelle og følelser. Maten vekker slike minner og kan gi de eldre trygghet til det de kjenner så godt.

Hilde har fått tilbakemeldinger om at eldre på institusjoner har fått større appetitt når de får samisk mat. Det er akkurat derfor Hilde mener at dette prosjektet er livsviktig og gir mye bedre livskvalitet til de eldre på institusjon.